

heer Th. Haakma Wagenaar. Een beschrijving van 208 grafstenen en van de borden vindt men in „Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken der provincie Utrecht” door mr P. C. Bloys van Treslong Prins.

de J.

DE BOUWMEESTER VAN HET HUIS TE AMERONGEN.

De bouwmeester Pieter Post stierf in 1669 en het is dus onmogelijk dat hij de schepper zou geweest zijn van kasteel Amerongen, dat tussen 1676 en 1680 gebouwd is. Als de overlevering dan ook spreekt van „Post”, kan niet Pieter bedoeld zijn, maar wel diens zoon Maurits, die tegelijk zijn leerling was. Maar heeft de overlevering gelijk? Ziedaar de vraag, die al ontelbare keren gesteld is en, helaas, nog steeds niet afdoende werd beantwoord. Ook in het rijke archief van Huis Amerongen zijn niet de bewijzen te vinden, die de overlevering tot wetenschap kunnen verheffen.

Toch zijn er, juist uit de tijd toen het slot verrees, veel bescheiden bewaard gebleven. Heer van de heerlijkheid was toen Godard Adriaan van Reede (1621—1691), bekend in onze geschiedenis als diplomaat en juist van hem zijn honderden ingekomen en minuten van uitgaande brieven bewaard gebleven. O.a. heeft de gezant alle brieven van zijn vrouw, Margaretha Turnor zorgvuldig bewaard.

Uit deze brieven schijnt wel enig licht over de bouw van het huis. Ten eerste blijkt dat Godard Adriaan in 1672 in Berlijn gewoond heeft ten huize van Michael Matthias Smidts. Deze heer was een Nederlands architect, die als meer landgenoten, fortuin gezocht had in Brandenburg. Met hem correspondeerde de heer van Amerongen ook, nadat de Fransen in 1673 zijn huis verbrand hadden, over de mogelijkheid om Brandenburgs hout te krijgen voor de wederopbouw.

Ten tweede blijkt uit de correspondentie, dat er waarschijnlijk alleen een ontwerp „in grote lijnen” bestaan heeft. Dat is op te delven uit de brieven van Margaretha Turnor, die met ware hartstocht de bouw leidde bij afwezigheid van haar echtgenoot. Zij spreekt over „meester Schut” en „meester Rietveld”, over een steenhouwer en een leidekker. U kunt het allemaal uitvoerig lezen in „Kasteel Amerongen en zijn bewoners” door Mejuffrouw A. W. J. Mulder. Wijlen prof. dr ir D. F. Slothouwer heeft in dit prachtig geïllustreerde boek een bijdrage geleverd over „De Architectuur”. De conclusie waartoe hij wel haast komen moest, was deze: Godard Adriaan stond in verbinding met Smidts, waarschijnlijk is het ontwerp dus gemaakt door deze Nederlandse architect, misschien in verbinding met de hele kring van Nederlandse

kunstenaars, die in Berlijn werkte. Mogelijk is Smidts zelfs in 1675 in de gelegenheid geweest de situatie ter plaatse op te nemen, bij het bezoek dat de Grote Keurvorst toen aan de Republiek en ook aan Amerongen bracht.

Van belang is ook dat de Vrouwe van Amerongen 28 April 1677 schrijft: „den heer bouwmeester quam voorleede Paesdach hier, heeft ons heel gebou..... gesien, die U H.Ed. sal segge hoe hij 't gevonde heeft”.

Godard Adriaan bevond zich op dat moment niet in Berlijn maar in Bremen, maar het is waarschijnlijk dat met „de heer bouwmeester” Smidts bedoeld is, *waarschijnlijk*, niet zeker. Maar in elk geval volgt uit dit bezoek niet logischerwijze dat Smidts de ontwerper geweest is. Er kwamen voortdurend reizigers, die het bouwwerk wilden bewonderen, het betekent niets dat een bouwmeester, die de heer van Amerongen kende, eens kwam kijken en zijn bevindingen zou meedelen aan de gezant.

Trouwens, Smidts was een leerling van Pieter Post en Pieter Post zelf had zijn sporen ook in Brandenburg nagelaten. In „Siegerland” jrg. 1934 en 1935 is een serie interessante artikelen verschenen van dr ir G. A. C. Blok over Johan Maurits van Nassau en de beide Posten, Pieter en Maurits.

Johan Maurits was een hartstochtelijk bouwer — het Maurits-huis is hiervan lang niet de enige getuige. Dr Blok betoogt dat Pieter Post voor hem als „Herrenmeister” van de Duitse Orde het slot „Sonnenburg” bij Berlijn gebouwd heeft. Maurits, het petekind van de vorst, werkte zo ± 1670 aan een somberder opdracht, de grafkelder in Siegen, waar Johan Maurits begraven is en tussen 1672 en 1677 werkte Maurits aan een verzameling tekeningen van alle bouwwerken op last van Johan Maurits vervaardigd, die in boekvorm de wereld moesten overtuigen van de liefde van deze vorst voor de bouwkunst. Bij deze artikelen waren twee brieven afgedrukt van..... Godard Adriaan van Reede aan Johan Maurits, één uit 1672 en één uit 1676. In de eerste vertelt de heer van Amerongen dat hij „Sonnenburg” bezocht heeft, de tweede spreekt over de opbouw van het slot Amerongen.

Mejuffrouw Mulder was zo vriendelijk een onderzoek in te stellen in het Koninklijk Huisarchief en, zowaar — in het archief van Johan Maurits bevonden zich 23 brieven van Godard Adriaan van Reede. De brief, waarom het gaat, is van Februari 1676 en de heer van Amerongen schrijft hierin:

.....hoope dat nu oock eenmael besloten sal worden over mijn afgebrant huys, waervan U F. Gen. *den oppersten opperman* is”.

Dus — op het ontwerp voor Huis Amerongen heeft Johan Maurits van Nassau invloed gehad. Zelf en alleen? Volgens dr Blok „(besasz) Moritz eine weit über das gewöhnliche Lienthum hinausgehende Einsicht in den Organismus eines Bauwerkes”.

Maar hij stond ook in deze jaren in voortdurend contact met Maurits Post en ook Godard Adriaan woonde tussen 1673 en 1676 meestal in Den Haag, waar hij deze bouwmeester heel gemakkelijk kan ontmoet hebben. Natuurlijk sluit dit ook beraadslagingen met Smidts niet uit, maar het feit dat in elk geval ook vorst Johan Maurits iets met de bouw van Huis Amerongen te maken heeft, geeft toch weer meer grond aan de overlevering.

ALEID W. v. d. BUNT

BOEKAANKONDIGING.

Centraal Museum, Utrecht.
Catalogus der schilderijen [Utrecht] 1952.
(LVIII en 512 blzn. met 173 afb. en uitslaand schematisch overzicht der Utrechtsche schilderschool XVe-XVIIIe eeuw).

Het werd reeds lang als een gemis gevoeld, dat de eerste druk (1933) van den schilderijencatalogus van het Centraal Museum uitverkocht was. Wie iets meer dan een vluchtig bezoeker is en ook wie thuis, af en toe of geregeld, in contact wil blijven met den inhoud van een belangwekkend museum, kan een beschrijvend catalogus niet ontberen. Reden genoeg reeds om de verschijning van den 2en druk met vreugde te begroeten. Hij werd samengesteld door de bewaarde hand van jonkvr. dr. C. H. de Jonge, die na haar aftreden als directrice van het Centraal Museum in de gelegenheid gesteld werd, dit belangrijke, nog in haar ambtstijd aangevangen werk te voltooien.

Het is allermintst een herdruk zonder meer geworden. Bevatte de eerste druk een beschrijving van alle in het Centraal Museum bewaarde schilderijen, dus zoowel die in stedelijk bezit als die van het Aartsbisshoppelijk Museum, de nieuwe catalogus beperkt zich tot de stedelijke collectie, daar van de schilderijen van het Aartsbisshoppelijk Museum eenige jaren geleden een afzonderlijke catalogus verschenen is. Ook

de nieuwere en moderne meesters van 1850 tot heden werden niet meer opgenomen: van deze, naar de nieuwe museum-dépendance (Maliebaan 42) overgebrachte groep, is een aparte beknopte catalogus in bewerking. Anderzijds bevat de nieuwe uitgave veel meer dan de vorige. Het museumbezit is natuurlijk door legaat, schenking en koop in de laatste twintig jaar uitgebreid, maar bovendien werden thans, naast de schilderijen, ook de teekeningen, aquarellen, pastels, gravures, etsen, houtsneden en litho's opgenomen, verdeeld over de beide hoofdafdeelingen van utrechtsche en niet-utrechtsche meesters, terwijl als een soort aanhangsel de niet omvangrijke collectie miniaturen en silhouetten beschreven wordt. Zoo ontstond een boekwerk van 1436 catalogusnummers.

Behalve vermeerdering constateert de aandachtige lezer ook verandering. De inhoud van een museum is immers voor een gedeelte wisselvallig, voorzoover nl. bruikleenen kunnen worden teruggenomen en nieuwe in de plaats kunnen treden.

Ik voerde zoo juist een „lezer” van dezen catalogus ten tooneele. Inderdaad, een werk als dit is niet alleen een handleiding bij het rondgaan in het museum, maar ook studiemateriaal, ook belangwekkende lectuur voor wien de pictoriale kunst ter harte gaat. Een uitvoerige Inleiding behandelt de utrechtsche